

Rapport etter det 1. europeiske forum for kvalitet i høyere utdanning
fra Arne J.Eriksen, sekretær NPH

Embedding quality culture in higher education Munchen 23.-25. November 2006

Generelt

1. Den såkalte Bolognaprosessens E4-gruppe (ENQA, EUA, Eurashe og ESIB) arrangerte med støtte fra EU-kommisjonen det første europeiske forum for kvalitetsarbeid i høyere utdanning. Forumet ble tilrettelagt 23.-25. november 2006 på *Technische Universität München* (TUM). Hele 350 (!) deltakere fra 44 (!!) europeiske land deltok.

2. I tillegg til fire hovedforedrag og avsluttende paneldebatt i plenum var det tilrettelagt tre parallelle seminarsesjoner med presentasjoner av nærmere 40 papers/ cases. Norge markerte seg fordelaktig ved Bjørn Stensagers (NIFUStep) hovedforedrag: *Impact of quality processes*. Dessuten leverte flere NOKUT-medarbeidere gode papers/ cases i seminarsesjonene.

3. Norge ligger langt fremme i dette arbeidet, men forumet etterlot ingen tvil om at "Britannia rules the waves". Etter flere år med tilløp til å være "seg selv nok" i kvalitetsarbeidet, er den engelske strategien overfor Europa nå endret. En uttalelse fra engelskmannen Peter Williams, lederen av det engelske NOKUT og nå nyvalgt leder av ENQA bør ses i lys av dette. Han karakteriserte forumet som "årets viktigste utdanningspolitiske møte om høyere utdanning i Europa".

Norsk forum for kvalitetsarbeid i høyere utdanning?

4. Med årlige, europeiske fora er det aktuelt å vurdere så vel nasjonale forberedelser som nasjonale oppfølgingstiltak. Det bør derfor vurderes på hvilken måte de årlige NOKUT-konferansene (eventuelt supplerende arrangementer) kan ivareta behovet for et nasjonalt forum for kvalitetsarbeid. Dette vil være en utfordring for departementet, NOKUT, UHR og NPH. Et nytt europeisk forum er allerede planlagt i november 2007.

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area

5. Kvalitetsarbeid står sentralt i Bolognaprosessen. På ministerkonferansen i Bergen 2005 ble det vedtatt europeiske retningslinjer og standarder for kvalitetsarbeid - *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (heretter kalt ESG). Det ble understreket på forumet at ESG må anses for å være anbefalinger. ESG er ikke tenkt å være en sjekkliste.

Europeisk register for akkrediteringsorganer

6. I tillegg ble E4-gruppen på ministerkonferansen i Bergen oppfordret til å utrede ulike modeller for et europeisk register for akkrediteringsorganer (et "akkrediteringsorgan" for nasjonale akkrediteringsorganer). Overfor ministerkonferansen i London 2007 synes E4 å foreslå et register (REHQA) eid av E4-gruppens organisasjoner, med en *registerkomite* som "portvakt" overfor nye akkrediteringsorganer og med et *årsmøte* knyttet til et årlig europeisk "Consultative Forum for QA". Det må sikres at registreret (REHQA) ikke blir et for mykt instrument. Særlig fordi en mener REHQA vil bli en nøkkelfaktor i videreføringen av Bolognaprosessen etter 2010.

Fra å være en relativt enkel tenkemåte omkring ulike nasjonale konsepter for kvalitetssikring av studieprogrammer, kan ESG og REHQA komme til å gjøre kvalitetsarbeid til en nøkkelfaktor i europeisk høyere utdanning.

ENQAs leder, engelskmannen Peter Williams ga på forumet uttrykk for at det derfor er behov for å skape en omforent forståelse av kvalitetsarbeid i Europa. En slik forståelse bør utvikles skritt for skritt. Blant annet må langt bedre nasjonale arrangementer komme på plass i mange europeiske land før REHQA tenkes "gå tungt inn på europeisk nivå".

Bolognaprosessen er "at risk" i hendene på EU?

7. Den tidligere EUA-presidenten Eric Froment foretok i sitt hovedforedrag en sammenligning mellom Bolognaprosessen og EUs Lisboastrategi. Han fant viktige og vesentlige forskjeller i både språkbruk og målformuleringer.

Bolognaprosessen tar utgangspunkt i den høyere utdanning som trengs for å utvikle et europeisk kunnskapssamfunn og preges av stikkord som *samarbeid, diversitet, fleksibilitet*. Lisboastrategien (med den s.k. Københavnprosessen) er yrkesfaglig orientert og rommer ikke noe samlet, høyere utdanningsperspektiv. Strategien preges dernest av stikkord som *teknologi, livslang læring, utbytte, konkurranse, innovasjon, det fremragende innen forskning (excellence)* etc. Eric Froment nevnte EUs arbeid med et kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (EQF) som et eksempel. Han mente EQF neglisjerer flere viktige reformer som er gjennomført i rammen av Bolognaprosessen. "Dublin-deskriptorene" er usynliggjort i EQF. Studenter og institusjoner er utelukket fra slutføringen av utviklingsarbeidet. Prosessen er ensidig styrt ovenfra.

Froments konklusjon er derfor at Bolognaprosessen vil være "at risk" om den kommer i hendene på EU etter 2010. Han mener det europeiske høyere utdanningsområdet (EHEA) må bli sikret dagens nasjonale og uavhengige preg.

8. Forumet viste at EURASHE vurderer dette annerledes og holder de to prosessene for å være nærmest identiske. EUAs nåværende president er også noe mer tilbakeholdende når han sammenligner de to prosessene. Østerrikeren Georg Winckler ser nok forskjeller i de to prosessene, men ønsker heller å fremheve komplementaritet fremfor konflikt.

Nasjonale og overnasjonale prosesser

9. Winckler mente begge de overnasjonale prosessene vil styrke institusjonenes rolle og svekke de nasjonale systemer og byråkratier. Dette fant han positivt. Bolognaprosessen domineres riktignok (fortsatt) av nasjonale departementer. Ifølge Winckler bør nasjonale byråkriers makt dempes. Han mente her at arbeidet med å utvikle institusjonsbaserte kvalitetskulturer vil skape den tillit og åpenhet som kreves for å sikre økt institusjonell autonomi parallelt med økt investeringslyst i høyere utdanning.

10. De nasjonale kvalitetssikringsorganene bør derfor snarest mulig suppleres med et REHQA på europeisk nivå. Dette vil bl.a. gi en bedret "vertikal mobilitet" i EHEA. En bachelorgrad tatt i ett land må kunne følges av en mastergrad tatt i et annet land. Her må ikke nasjonale, byråkratiske systemer få blokkere utviklingen. Vi trenger nå tillitsbyggende systemer og her vil arbeidet med europeisk kvalitetskultur i høyere utdanning være viktig. Kostnadene med et register (REHQA) vil være små i forhold til det å ikke lykkes med EHEA.

Kvalitetsarbeid og de institusjonelle implikasjoner

12. Dette kan kalles to hovedtemaer for forumets plenumsforedrag. Disse ble holdt av nestorene i den engelske "kvalitetsbevegelsen", professorene Jethro Newton, Chester University UK og Lee Harvey, Sheffield Hallam University UK. Deres foredrag finnes gjengitt på EUAs hjemmeside: http://www.eua.be/eua/en/QAF06_presentations.aspx. En publikasjon vil foreligge i 2007.

Noen hovedfunn fra forumets foredrag og diskusjoner:

13. **Quality Culture** – et viktig begrep fremover

Ekstern og intern kvalitetskontroll og institusjonelt kvalitetssystem bør bidra til at det skapes en institusjonell kvalitetskultur. Egentlig er kvalitetsarbeidets suksess mer avhengig av hvordan kvalitetssystemene blir brukt og ansett av brukerne (kultur og filosofi) enn av hvordan de er utformet (teknologi). En sterk institusjonell kvalitetskultur reduserer behovet for ekstern kvalitetskontroll.

En **kvalitetskultur** måles ved i hvilken grad den

- bidrar til å utvikle institusjonens evne til å oppnå de mål som formuleres.
- frembringer et godt beslutningsgrunnlag for de styrende organer.
- representerer en syklisk, årlig bevegelse som involverer hele personale inkludert studentene.
- kjennetegnes ved et læringsmiljø som:
 - o presenterer villighet til selvevaluering
 - o har åpenhet for intern og ekstern feed-back
 - o har engasjement i å identifisere og formidle god praksis
 - o har vilje og evne til raske ledelsesbeslutninger for å løse problemer
 - o presenterer et tydelig akademisk eierskap i kvalitetsarbeidet
 - o anerkjenner behovet for et kvalitetssikringssystem
 - o har studentmedvirkning
 - o representerer partnerskap og samarbeid med eksterne aktører
 - o har en ledelse som mer inspirerer enn dikterer

14. **Kvalitetsarbeidets implikasjoner** kan både være positive og negative, hevdet Bjørn Stensager i sitt plenumsforedrag om dette tema. Han fremholdt at kvalitetsarbeidet kan ha implikasjoner som gir:

- en ny institusjonell maktfordeling. Det skjer en betydelig sentralisering av makt, og studentenes medvirkning legitimerer dem som likeverdige partnere. Det samme gjelder øvrige stakeholders
- en profesjonalisering av nye former for akademisk og administrativt samarbeid
- en PR-virksomhet som visualiserer hva høyere utdanning som "produkt" innebærer
- en motvekt mot en rekke alternative kvalitetssystemer med sine indikatorer som benchmarking, rangeringer etc.
- en ny åpenhet rundt høyere utdanning. Dette kan "avmytologisere" virksomheten, og etablere mer informasjonsbaserte avgjørelser på alle nivåer.
- et intensivert arbeid med å integrere ulike dimensjoner ved den samlede institusjonelle virksomheten i kvalitetsarbeidet.

Men mer informasjon har ikke nødvendigvis gitt mer mening. Desto mer krav til informasjon desto større krav til enda mer informasjon. Hva er vitsen med alle informasjonene dersom man ikke klarer å knytte et rimelig kvalitetsarbeid til gode institusjonelle mål og strategier.

Kvalitetsarbeid kan bli et monster som ikke fremmer noen kvalitetskultur. Kvalitetsarbeid må bli utviklet til et redskap for akademia og ikke bli et kontrollredskap for myndighetene.

Forumet slo fast at kvalitetsarbeid ikke kan gjøres til hoggestabbe for alle problemer i den europeiske høyere utdanningsvirksomheten.

050107